

Poslednji voz

Kada je predsednik Srbije Boris Tadić otputovao u Brisel na pregovore sa ministrom inostranih poslova Evropske unije Ketrin Ešdaun bilo je jasno da će biti postignut dogovor između Evropske unije i Srbije u vezi sa srpskim predlogom Rezolucije povodom savetodavnog mišljenja Međunarodnog suda pravde koja je podneta Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija. Nigde u svetu, pa ni u Srbiji, predsednik države ne ide na ovakve sastanke kako bi sa njih donosio loše vesti. Tako je i bilo. Dan po povratku Tadića iz Brisela saopšteno je da je sporazum između Srbije i Evropske unije postignut. Sve što se kasnije desilo u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija bilo je samo tehničko sprovođenje dogovora. Zajednička rezolucija Evropske unije i Srbije usvojena je aklamacijom, a pozdravili su je i Srbija, i kosovski Albanci, kao i zemlje koje su pristalice nezavisnosti Kosova, odnosno one zemlje koje se protive toj nezavisnosti.

Srbija nije imala puno izbora prilikom odlučivanja da li će sa Evropskom unijom podneti novi predlog zajedničke rezolucije ili će istrajati na tome da Generalna skupština Ujedinjenih nacija raspravlja o srpskom predlogu rezolucije koji je podnet još u avgustu. Dan pre dolaska Tadića u Brisel saopšteno je da je svih 27 zemalja – članica Evropske unije postiglo saglasnost oko zajedničkog teksta Rezolucije. Beograd je tako bio matiran, jer više nije mogao da igra na kartu nepostojanja zajedničke politike EU prema ovom problemu. Jednostavno rečeno, ako su u Beogradu mogli da ignorišu zahteve nemačkog i britanskog ministra diplomatije Vestervelea i Hejga da Srbija povuče svoj predlog rezolucije pred Generalnom skupštinom UN, računajući da se najmanje pet članica EU nisu priznale nezavisnost Kosova, posle dogovora svih članica EU situacija se sada promenila. Beogradu je ostalo da bira da li će povući svoju rezoluciju i partnerski sa EU izraditi novu ili će ući u trajnu konfrontaciju sa Unijom koja bi Srbiju na duži rok, a možda i trajno, udaljila od člantva u EU.

Beogradu je ostalo da bira da li će povući svoju rezoluciju i partnerski sa EU izraditi novu ili će ući u trajnu konfrontaciju sa Unijom koja bi Srbiju na duži rok, a možda i trajno, udaljila od člantva u EU.

Dogovorom EU i Srbije najviše je dobila sama Unija. Suočena sa mnogim izazovima od ekonomskih problema pojedinih članica do velikih poteškoća da Unija dobije veće nadležnosti od zemalja članica kako bi bila efikasnija u odlučivanju - za samu Uniju je veoma važno da ima jedinstvenu politiku prema kosovskom problemu. Kosovo se smatra evropskim problemom i za Uniju bi bila veoma loša vest da ne može da reši problem koji se nalazi u njenom predsooblju. Unija se polako, uz teškoće, transformiše iz konfederacije članica u superdržavu, jednu od vodećih svetskih sila. Na mnogim poljima poput monetarne politike i privredne politike, Unija već postoji kao superdržava. Ipak spoljna politika je polje na kome članice Unije još uvek nemaju konsenzus oko mnogih pitanja jer države, posebno one čije vlade nisu evroentuzijasti, samostalnu spoljnu politiku smatraju dokazom suvereniteta. Upravo zato je spoljna politika teren na kome ima najmanje evropskog zajedništva. Za zajedničku evropsku spoljnu politiku pitanje Kosova je jedno od najboljih pitanja koje je Uniju podelilo na 22 zemlje koje su priznale nezaviosnost Kosova i 5 zemalja koje to nisu učinile. Čak ni među članicama Unije koje su priznale nezavisnost Kosova ne postoji saglasnost oko toga da li je takva odluka bila prava. Osim najvećih zemalja Unije poput Nemačke, Francuske i Velike Britanije koje se mogu smatrati promoterima ideje nezavisnog Kosova, mnoge zemlje koje su formalno priznale nezavisnost su veoma uzdržane prema ovom problemu poput Italije, Češke, Poljske, Mađarske i Bugarske. Zato je za EU bilo važno da na kosovskom pitanju, odnosno na rezoluciji, ima jedinstvenu politiku.

Jedinstvenim stavom i dogovorom sa Srbijom, Unija se pokazala kao snažan međunarodni činilac sposoban da preuzme svoj deo odgovornosti u svetu. Uspeh Unije u oblikovanju jedinstvenog stava za koji je najzaslužnija ministarka spoljnih poslova Unije Ketrin Ešdaun može da bude prekretnica u stvaranju jedinstvene spoljne politike EU na isti način na koji je jugoslovenska kriza početkom devedesetih bila prekretnica za nemačku spoljnu politiku, odnosno označila je veliki povratak Nemačke na svetsku pozornicu ili na koji je jugoslovenska kriza i angažovanje NATO omogućilo ovom odbrambenom savezu da nađe nove razloge za svoje postojanje pošto je višedecenijski protivnik SSSR sa Varšavskim paktom nestao.

Dogovor koji je Evropska unija postigla sa Srbijom obavezuje Uniju da Srbiji otvori brži put ka članstvu. Izjave ministara spoljnih poslova Španije i Nemačke u kojima je zatraženo da Savet ministara EU odmah razmatra zahtev Srbije za članstvo u EU koji je podnet još u decembru 2009. godine pokazuje da je Srbija prilikom pregovora o zajedničkoj rezoluciji napravila neke dogovore. Realno je očekivati da će kandidatura Srbije za članstvo u EU biti prihvaćena još u oktobru, što bi dovelo do dobijanja statusa kandidata za članstvo u EU i otvaranja pregovora o punopravnom članstvu. To je na evropskom putu Srbije veliki korak, ali zemlja je još uvek daleko od članstva u Uniji. Kandidatura ne garantuje da će Srbija postati članica Unije. Ko u to ne veruje neka pita vlade Turske i Makedonije čije zemlje imaju status kandidata. Dakle, kandidatura dovodi Srbiju na prag Unije i što je još važnije otvara državnim organima, lokalnoj samoupravi i privredi pristupne fondove EU iz kojih mogu da se finansiraju mnogi projekti. Ipak, ne treba imati iluziju da su svi problemi između EU i Srbije rešeni. Postoji još mnogo stepenika na putu Srbije ka punopravnom članstvu u EU i na mnogima od njih pojedine moćne članice EU će testirati kako Srbija saradjuje sa kosovskim vlastima, odnosno kako rešava praktična pitanja. Od Srbije se još uvek neće tražiti formalno priznanje kosovske nezavisnosti, ali ne treba imati sumnju da će se to, ako ne ranije, pojaviti kao uslov pre nego što Srbija postane punopravna članica EU i da će na tome insistirati pojedine članice Unije koje su veliki pobornici nezavisnosti Kosova.

O tome je nedavno govorio i veliki pobornik nezavisnosti Kosova, direktor vašingtonskog Instituta za rat i mir, Danijel Server, koji je rekao

da će Srbija „**da bi postala članica, Srbija mora da shvati da će biti suočena sa jedinstvenom pozicijom EU da se prvo reši kosovsko pitanje**”. Prema Serverovim rečima “**Evropskoj uniji nije potrebna jedinstvena pozicija da bi se sprečilo učlanjenje Srbije pošto je potrebno da se svih 27 zemalja članica saglasi o tom pitanju, a možemo da budemo sigurni da bar jedna zemlja neće dati saglasnost za učlanjenje Srbije ukoliko se ne reši kosovsko pitanje**“. Ova izjava najbolje pokazuje kako SAD smatraju da problem Kosova može da bude „rešen“. Na sličan način je svojevremeno Ričard Holbruk, izaslanik SAD za Kipar obećao Turskoj članstvo u EU ako otcepljeni severni deo Kipra naseljen turskom stanovništvom pristane da se ujedini sa većinskim delom Kipa u kome žive Grci. Ovaj predlog je odbijen u EU, ali pokazuje koliko se SAD i EU razlikuju u pristupu problemima u Evropi. Za SAD je samo važno da Srbija prizna Kosovo, čime se ta tema skida sa agende njihove politike. Ruku na srce, za Kosovo je potpuno nevažno da li će dobiti priznanje Hondurasa ili ne. Za kosovske vlasti je jedino važno priznanje Srbije. Evropska unija ovom problemu mora da pristupa drugačije, jer čak i ako se ovaj problem formalno reši, jasno je svima da je Kosovo svetlosnim godinama daleko od članstva u EU, da je veoma daleko od uređene države, da društvo nije u stanju da se samostalno izbori sa problemima korupcije i organizovanog kriminala i da su lideri te zemlje opterećeni ratnom prošlošću i optužbama Srbije za ratne zločine. Za EU je ovo pitanje mnogo važnije nego za SAD, jer će imigranti sa Kosova dolaziti u zemlje EU, a ne u SAD kao što će droga, cigarete i oružje sa Kosova završavati u zemljama EU, a ne u SAD. Upravo zato, EU ovom pitanju mora da pristupi na drugi način nego SAD i da vodi računa da svojim potezima ne naruši regionalnu stabilnost, kao i stabilnost srpskog i kosovskog društva.

Evropska unija ovom problemu mora da pristupa drugačije, jer čak i ako se ovaj problem formalno reši, jasno je svima da je Kosovo svetlosnim godinama daleko od članstva u EU, da je veoma daleko od uređene države, da društvo nije u stanju da se samostalno izbori sa problemima korupcije i organizovanog kriminala i da su lideri te zemlje opterećeni ratnom prošlošću i optužbama Srbije za ratne zločine.

Unija, dakle, može da bude zadovoljna, ali šta se dešava u predsooblju Unije – u Srbiji? Srbija će u narednom periodu proći kroz veoma težak period koji može da bude novi početak ako spska vlast i društvena elita budu prepoznali šansu.

Najveći problem zbog promene politike prema Kosovu imaće vladajuća Demokratska stranka (DS). Paradoksalno, stranka koja je najmanje u svojoj politici govorila o Kosovu, koja je izbore dobila posle proglašenja kosovske nezavisnosti i to na temama kao što su bolji životni standard i priključenje EU, imaće problem zbog Kosova. Razlog za to je činjenica da DS nikada nije imala svoju „kosovsku politiku“, izuzev 2002. godine kada je njen tadašnji lider i premijer Srbije Zoran Đinđić pokrenuo pitanje statusa Kosova. Đinđić je razumeo da će pitanje statusa Kosova biti teg oko nogu Srbije kao i sredstvo za pritiske u budućnosti. Upravo zato je želeo da Srbija pokrene rešavanje ovog pitanja pre nego što su oni koji su želeli nezavisnost južne srpske pokrajine bili spremni. Ni sam Đinđić nije bio siguran kako će se ovo pitanje rešiti, ali je znao da Srbija ne može dalje dok ne bude znala šta će sa Kosovom. Sada se vidi koliko je stvari video unapred i koliko bi za Srbiju bilo bolje da je kroz ono što prolazi danas prošla 2003. godine. Tada je njegova inicijativa dočekana na nož od opozicije a pre svega od tadašnjeg predsednika SR Jugoslavije (zajednička država Srbije i Crne Gore koja je postojala od 1992. – 2003. godine) i lidera Demokratske stranke Srbije (DSS) Vojislava Koštunice.

Posle ubistva Zorana Đinđića u martu 2003. godine, Demokratska stranka je ponovo pitanje Kosova prepustila Koštunici. Koštunica je kao predsednik Vlade u periodu 2004. – 2008. godine uspeo da nametne i Demokratskoj stranci, kao i svim drugim strankama vlasti, svoju politiku o Kosovu kao državnu. Inače, Vojislav Koštunica se problemom Kosova bavi veoma dugo. Kada je izabran za predsednika SR Jugoslavije u oktobru 2000. godine, pošto je trijumfalno pobedio Slobodana Miloševića od lidera tadašnje pobedničke koalicije, Demokratska opozicija Srbije (DOS) tražio je samo dve stvari – da se on bavi rešavanjem kosovskog problema kao i odnosa između Srbije i Crne Gore. Obe stvari su se završile loše po Srbiju. Dakle, Demokratska stranka je do 2008. godine sprovodila Koštuničinu politiku u vezi sa Kosovom, što ima smisla jer je delila vlast sa njima, ali čudno je da je istu politiku, uz izvesne promene, nastavila da

sprovodi i posle 2008. godine od kada je samostalno na vlasti. Posledica toga je da će za krah Koštuničine kosovske politike najveću cenu platiti Demokratska stranka.

Demokratska stranka je do 2008. godine sprovodila Koštuničinu politiku u vezi sa Kosovom, što ima smisla jer je delila vlast sa njima, ali čudno je da je istu politiku, uz izvesne promene, nastavila da sprovodi i posle 2008. godine od kada je samostalno na vlasti. Posledica toga je da će za krah Koštuničine kosovske politike najveću cenu platiti Demokratska stranka.

Za to će delimično biti kriva i sama DS. Začuduje da vlada nije ni pokušala da za politiku prema Kosovu dobije skupštinski konsenzus odnosno saglasnost svih ili većine stranaka. Odmah po objavljivanju savetodavnog mišljenja Međunarodnog suda pravde vladajuća većina je izašla pred Skupštinu Srbije sa deklaracijom za koju je dobila skoro jednoglasnu podršku. Međutim samo nekoliko nedelja kasnije Vlada je predala rezoluciju Ujedinjenim nacijama a da pri tom nijedna stranka koja je prethodno dala podršku Vladi u Skupštini nije bila ni upoznata sa tekstom. Kasnije, kada je predata zajednička rezolucija sa EU ni Vlada, a ni Skupština nisu konsultovane. Na taj način državna politika prema Kosovu je u očima javnosti doživljena kao politika Demokratske stranke. Sada, zbog toga Demokratska stranka ima problem. Pravi tvorac kosovske politike Vojislav Koštunica se sasvim drugačije ponašao dok je bio na vlasti. Insistirao je na konsenzusu vodećih političkih stranaka oko kosovske politike, davanju legitimiteta od strane Skupštine i Vlade. Na taj način je prevshodno zaštitio sebe jer danas kada njegova politika doživljava brodolom on od toga nema štete.

Nema opasnosti da će zbog promene kosovske politike vladajuća većina biti ugrožena. Stranke vladajuće koalicije imaju veće trzavice oko kadrovskih rešenja nego oko Kosova. Problem za vlast je što većina ljudi doživljava sve što se desilo sa rezolucijom, kao i pre toga sa Međunarodnim sudom pravde, kao poraz Vlade. Kada počnu tehnički pregovori između Beograda i Prištine taj osećaj će se pojačati. Opozicija će od Kosova pokušati da napravi izbornu temu jer do izbora je ostalo oko 18 meseci. Opoziciji ide u prilog i očigledna konfuzija u vladajućoj koaliciji oko rezolucije.

Osim lidera socijalista Ivice Dačića, nijedan koalicioni partner DS-a nije eksplicitno stao iza zajedničke rezolucije EU i Srbije. To samo znači da oni shvataju da je ono što urađeno nepopularno. Ni predsednik Tadić koji je zajedno sa ministarkom spoljnih poslova EU Ketrin Ešdaun tvorac zajedničke rezolucije EU i Srbije, nije pokušao da kapitalizuje ovaj potez. Ima se utisak da je sve što se desilo vezano za Kosovo zateklo vlast i da se na ovom pitanju ne snalazi dobro kao ranije. Vladajuća koalicija očigledno želi da ova tema što pre izađe iz fokusa javnosti, ali pitanje je da li će to biti moguće kada počnu razgovori. Kosovo je postalo opterećenje za vlast, a do izbora ima 18 meseci. Zato je sudbina vladajuće koalicije na sledećim izborima u rukama Evropske unije. Ukoliko Evropska unija bude imala sluha za proevropske političke partije, tada će dati značajne ustupke i podsticaje Srbiji kako bi vlast mogla građanima da pokaže kako se Srbija približava Evropi, te da sve što se dešava ima nekog smisla. Ukoliko EU to ne učini, ostaviće na cedilu sadašnju vlast i doprineće da na vlast dođu druge političke partije.

Kosovo je postalo opterećenje za vlast, a do izbora ima 18 meseci. Zato je sudbina vladajuće koalicije na sledećim izborima u rukama Evropske unije.

Vlada dakle nije trenutno u opasnosti, ali ministar spoljnih poslova Srbije Vuk Jeremić jeste. Naime, odmah po usvajanju rezolucije u Generalnoj skupštini krenule su medijske špekulacije o smeni ministra spoljnih poslova Srbije. Njegovu ostavku je zatražilo i nekoliko političkih stranaka. Zanimljivo je da Jeremić nije bio u Briselu prilikom pregovora predsednika Tadića sa ministarkom Ešdaun. Već duže vreme, srpski ministar spoljnih poslova ne vodi spoljnu politiku u oblasti regionalne saradnje i evrointegracija. Zato ga mediji i zovu „ministar za Kosovo i nesvrstane“. Prema nekim nezvaničnim izvorima ostao je u manjini kada je državni vrh Srbije odlučivao da li će izraditi novu rezoluciju sa EU i povući svoju. Jeremić je navodno zagovarao tvrdi stav prema EU. Problem Vuka Jeremića je što je on potpuno identifikovan sa politikom koju Srbija vodi prema Kosovu, čemu je i sam doprineo svojim javnim nastupima u kojima je građanima nudio nerealna očekivanja. Takvim ponašanjem stekao je u određenom trenutku popularnost u desničarskim krugovima. Jeremić je recimo podjednako popularan među biračima DSS-a kao i DS-a. Jeremićev problem je što desnica i pristalice

DSS nisu biračko telo DS-a. Sada njegova pozicija zavisi samo od predsednika Tadića. Bez ikakvog uporišta u Demokratskoj stranci koja ga nikada nije prihvatila, Jeremić je idealan „žrtveni jarac“ ukoliko predsednik Tadić bude morao nekoga da žrtvuje.

Pozicija ministra Jeremića je veoma uzdrmana, a njegov opstanak na njoj zavisi samo od toga pod kakvim će se pritiskom DS naći u narednom periodu. Ukoliko pritisak na DS bude veliki predsednik Tadić bi ga se mogao odreći. Ukoliko, pak, Jeremić ostane ministar, više nikada neće imati uticaj kakav je imao do sada u srpskoj politici. Već smo rekli da ni sada ne vodi dva najvažnija segmenta srpske spoljne politike. Tako „razvlašćen“ sačekće kraj mandata, a njegova politička budućnost je krajnje neizvesna. Postoje glasine da bi Jeremić mogao sam povuče neke poteze, poput napuštanja DS-a ili Vlade, ali to bi bilo veliko iznenađenje. Jeremić je isvuše lojalan predsedniku Tadiću.

Pred Srbijom se u narednom periodu nalaze mnoge poteškoće. Kuda će Srbija krenuti zavisi samo od njene političke i društvene elite. Situacija u kojoj se zemlja našla povodom problema Kosova dovela je Srbiju ponovo u priliku da bude na različitim stranama sa većinom zemalja razvijenog sveta. Dogovor predsednika Tadića sa EU pokazao je da to ne mora da bude tako i da je moguće štititi svoje nacionalne interese uz dogovor sa EU. To je uostalom i tradicija srpske spoljne politike zbog koje smo u dva svetska rata bili na pobedničkoj strani. Da li će Srbija iskoristiti šansu koja joj se ukazala i obezbediti svoje mesto u zajednici evropskih naroda, ostaje da se vidi. Ipak, jedno je jasno. Srbija dobija šansu da posle Hrvatske bude možda i poslednja evropska zemlja koja će pristupiti Evropskoj uniji. Propusti li se ova prilika, pitanje je kada će se i da li će se sledeća ukazati.